

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “มนุษย์นิยมในบทกวีซีไรต์” เขียนโดย พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม (กลางพนม)

พระจาทูรงค์ ชูศรี
วัดวิเศษการ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
PhraJaturong Choosri
Visejkan Temple, Siriraj Sub-district,
Bangkok-noi district, Bangkok.

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “มนุษย์นิยมในบทกวีซีไรต์” เขียนโดย พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม(กลางพนม) มีจำนวน 5 บท ซึ่งผู้เขียนได้ปรับจากงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเชิงมนุษย์นิยมในบทกวีรางวัลซีไรต์” มีการค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎีจากเอกสาร ตำราวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2560 จำนวน 312 หน้า

2. สรุปสาระสำคัญ

เนื้อหาในหนังสือ “มนุษย์นิยมในบทกวีซีไรต์” มีจำนวน 5 บท ด้วยกันคือ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 แนวคิดเชิงมนุษย์นิยม บทที่ 3 แนวเชิงมนุษย์นิยมในบทกวีรางวัลซีไรต์ บทที่ 4 วิเคราะห์คุณค่าของการบูรณาการบทกวีรางวัลซีไรต์ด้วยแนวคิดเชิงมนุษย์นิยม บทที่ 5 บทสรุป โดยมีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า ผู้เขียน ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดได้แก่วิกฤติความรู้ ความคิด และจิตสำนึก เกิดจากโครงสร้างทางการศึกษาของสังคม โดยเฉพาะสังคมโลก กำลังพัฒนาให้ ความสนใจอยู่ที่ความรู้เฉพาะหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือ เฉพาะกลุ่ม รางวัล วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน เรียกกันสั้นว่า “รางวัลซีไรต์” หมายถึง รางวัลวรรณกรรมที่มอบให้แก่นักเขียนผู้ผลิตวรรณกรรม 10 ประเทศ ในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน

รางวัลนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ความสามารถด้านสร้างสรรค์งานของนักเขียนกลุ่มประเทศอาเซียน ให้ทราบถึงโรคภัยทางวรรณกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา วรรณศิลป์ รวมทั้งเพื่อรับทราบรับรองส่งเสริมและจำลองเกียรติอัจฉริยะทางวรรณกรรมของนักเขียนอีกทั้งยังส่งเสริมสร้างความเข้าใจ และสัมพันธ์ภาพอันดีในหมู่นักเขียนและประชาชนทั่วไปในกลุ่มประเทศอาเซียน

วรรณกรรมไทยประเภทบทกวีรางวัลซีไรต์เป็นวรรณกรรมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลยอมรับในความแตกต่างนั้นการพัฒนาคนจึงมุ่งไปที่การพัฒนาเป็นรายบุคคล จึงต้องคำนึงถึงความต้องการของบุคคลและยอมรับความรู้และประสบการณ์ของบุคคล ผู้เขียนหนังสือเรื่องนี้ มีความประสงค์จะทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเชิงมนุษยนิยมในบทกวีรางวัลซีไรต์

บทที่ 2 แนวคิดเชิงมนุษยนิยม

แนวคิดเชิงมนุษยนิยมเป็นแนวคิดที่ให้คุณค่าหรือให้ความสำคัญกับเรื่องของมนุษย์มากกว่าเรื่องของวัตถุ ยกย่องเชิดชูเสรีภาพอิสรภาพของชีวิตมนุษย์ว่าเป็นฐานในการทำให้มนุษย์มีความสุขและเป็นทั้งพื้นฐานเป็นอุดมการณ์และเป้าหมายของมนุษย์ ในขณะเดียวกันเรียกว่าทุกสิ่งที่มีอยู่ มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางใน การทำความเข้าใจโลกและชีวิต มนุษยนิยม (humanism)

โดยภาพรวมหมายถึงแนวคิดที่ถือมนุษย์และคุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้น เป็นแนวคิดทางปรัชญาที่ยอมรับคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของมนุษย์ และถือมนุษย์เป็นเกณฑ์วัดสรรพสิ่ง ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ 2 ประการคือ

1. ลักษณะที่ถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติมีศักดิ์ศรีมีค่าและมีความ สามารถ ที่จะพัฒนาตนเองโดยอาศัยเหตุผล และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด

2. มนุษยนิยมตามทัศนะของกลุ่มศาสนาบางกลุ่ม ถือว่า มนุษย์จะพัฒนาตัวเอง ไม่สมบูรณ์ ก็แต่โดยอาศัยคำสอนทางศาสนา

มนุษยนิยมมีความหมายครอบคลุมไปถึงปรัชญาฝ่ายเหตุผลนิยมฝ่ายปฏิบัตินิยม ฝ่ายสังคมนิยม และฝ่ายปฏิฐานนิยม เช่น มนุษยนิยม มีโลกทัศน์ต่อโลก และมนุษย์แบบทวินิยม คืออยู่ระหว่างกลางความเชื่อของชาวจิตนิยมกับศาสนานิยม ตามความคิดของชาวจีนมนุษยนิยม เชื่อว่า มนุษย์แตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ ในโลกก็ตรงที่มนุษย์มีจิตวิญญาณ จิตเป็นสิ่งที่มิจริงนอกเหนือไปจากกาย จิตเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์รู้จักคิดรู้จักเรียนรู้ ส่วนชาวสสารนิยมนั้นตรงกันข้าม เชื่อว่า มนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งต่าง ๆ ในโลก โดยธาตุแท้ก็คือสิ่งเดียวกัน ความแตกต่างอยู่ที่ความสลับซับซ้อนในองค์ประกอบเมื่อแยกส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นมนุษย์ออกให้หมดก็จะเหลือแต่อิเล็กทรอนิกส์ โปรตอน ไม่มีจิตไม่มีวิญญาณแต่อย่างใด สสารนิยมเชื่อว่าวิญญาณเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดจากการทำงานของระบบประสาท และเมื่อสมองจิตวิญญาณเป็นเพียงชื่อที่ใช้เรียกสิ่ง ๆ หนึ่งที่เราหลงเชื่อว่าเป็นจริง แต่ที่แท้หาไม่มีความเป็นจริงอะไรไม่

ประเภทของแนวคิดเชิงมนุษยนิยม มีแนวคิดเชิงมนุษย์ในปรัชญาตะวันตก มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ เราคือโสเครติส เพลโตและอริสโตเติล หรือ แนวคิดเชิงมนุษยนิยมในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ หรือแนวคิดเชิงมนุษยนิยมในยุคแสงสว่างทางปัญญาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละแนวคิดแบบมนุษยนิยมได้แต่ขยายตัว ไปอย่างกว้างขวางผ่านนักปรัชญาทั้งหลายด้วยมาตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของประวัติศาสตร์ปรัชญา จวบจนกระทั่งปัจจุบัน

ในส่วนปรัชญาแนวคิดเชิงมนุษยนิยมในปรัชญาตะวันออก มีแหล่งอารยธรรมอยู่ 2 แห่ง คือ อารยธรรมจีน และอารยธรรมอินเดีย มนุษยนิยมในปรัชญาจีนเช่นขงจื้อเต๋า

ส่วนมนุษยนิยมในปรัชญาอินเดียมี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือกลุ่มอาเชียน คือ 1. กลุ่มที่เชื่อ คัมภีร์พระเวท และ 2. กลุ่มนาสติกะกลุ่มที่ไม่ยอมรับความสำคัญทางคัมภีร์พระเวท

ลักษณะและขอบเขตของแนวคิดเชิงมนุษยนิยม กล่าวคือ 1. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็น ปฏิบัตินิยม 2. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นอรรถประโยชน์นิยม 3. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นอเทวนิยม 4. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นอิสระเสรีนิยม

ความหมายของแนวคิดเชิงมนุษยนิยม กล่าวคือ 1. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นอเทวนิยม 2. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นธรรมชาตินิยม 3. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นอิสระเสรีนิยม 4. มนุษยนิยมมี ลักษณะเป็นเหตุผลนิยม 5. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นปฏิบัตินิยม 6. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็น ประโยชน์นิยม 7. มนุษยนิยมมีลักษณะเป็นอัตถิภาวนิยม 8. มนุษยนิยมมีลักษณะไม่เป็นวัตถุนิยม

อิทธิพลและผลกระทบของแนวคิดเชิงมนุษยนิยม สามารถ สรุปได้เป็น 4 ข้อคือ 1. มนุษย์ย่อมมีการตัดสินใจในการประกอบกรรม 2. การประกอบกรรมของมนุษย์เป็นความชอบธรรม 3. ปรัชญาส่งเสริมให้คนใส่ใจใคร่รู้มีนิสัยเป็นคนมักคิดและใช้หัวคิด 4. ปรัชญาชี้แนะประการพร้อม แนวทางสร้างและบำรุงรักษาคุณภาพชีวิต

บทที่ 3 แนวเชิงมนุษยนิยมในบทกวีรางวัลซีไรต์

บริบททางสังคมยุคก่อนกำหนดกวีรางวัลซีไรต์ ล้วนมีอิทธิพลมาจาก สังคม การเมือง การปกครองคติความเชื่อของคน ไทยโบราณแนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพและการกดขี่ แนวคิด เกี่ยวกับการบูรณาการบทกวีด้วยแนวคิดเชิงมนุษยนิยม บทกวีรางวัลซีไรต์พูดถึงแนวคิดมนุษย์อย่าง เต็มเปี่ยมแต่ใช้คำที่หลากหลายซึ่งสามารถใช้เป็นคำที่แทนกันได้ในความหมาย เช่น เสรีนิยม อิสระเสรี ความเป็นปัจเจก เสรีภาพ คุณค่าความเป็นมนุษย์ หรือธาตุแท้ของมนุษย์ อ่านกลวิธีการนำเสนอทาง วรรณศิลป์อย่างแยบยลของแต่ละคนตามความถนัดที่แตกต่างกันไปแต่ที่สำคัญที่สุดคือ บทกวีรางวัล ซีไรต์ทุกเรื่องนั้นเน้นที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นทุกอย่างรอบตัวมนุษย์ โลกและสังคม รวมทั้งมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาไทยซึ่งเป็นปรัชญาชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็น ตัวประสานเพื่อ ให้เกิดสันติสุขในสังคมผ่านวิธีการเล่าเรื่องที่หลากหลาย

บทกวีรางวัลซีไรต์เรื่อง “ใบไม้ที่หายไปของจิระนันท์ พิตรปรีชา” เน้นวิธีการสื่อ ความหมายทั้งแบบบุคลาธิษฐานและธรรมาธิษฐาน คือทั้งยกตัวบุคคลประกอบเป็นตัวอย่างไร้ ให้ เห็นชัด เวลาจะสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและเสนอความคิดเห็นความรู้สึกล้วนผ่านคำที่ให้ความหมาย เชิงนามธรรมสูงแต่สามารถเข้าใจได้ในรูปแบบวิ วิธีการ สื่อออกมาหลายรูปแบบทั้งกลอน 6 กลอน 8 โคร่งสี่สุภาพกาพย์สุรางคนางค์ 28 กาพย์ฉบัง 16 กาพย์ยานี 11 และกลบทประเภทไร้ฉันทลักษณ์ มากมาย ที่สำคัญมีการใช้คำที่สื่อความหมายได้หลายนัยยะทั้งความหมายในทฎาจริงและความหมาย ซ่อนรูป

แนวคิดแบบมนุษยนิยมปรากฏในงานเขียนเรื่อง “ใบไม้ที่หายไป” เกือบทั้งเล่มอาจจะมีประเด็นในการเน้นหรือให้ความสำคัญปลุกย่อยที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบท ต่างกันตามมุมมองและประสบการณ์ของนักเขียนที่ได้บรรจงสร้างสรรค์ขึ้น โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเชิงมนุษยนิยมมี 5 ด้านในบทกวีรางวัลซีไรต์ คือ 1. ทัศนะเกี่ยวกับบิฮิสระเสรีนิยม 2. ทัศนคติเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3. ทัศนะเกี่ยวกับความงามของชีวิต 4. ทัศนะเกี่ยวกับความรู้คู่คุณธรรมและ 5. ทัศนคติเกี่ยวกับความสุข

บทที่ 4 วิเคราะห์คุณค่าของการบูรณาการบทกวีรางวัลซีไรต์ด้วยแนวคิดเชิงมนุษยนิยม

ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงลักษณะทั่วไปของแนวคิดแบบมนุษยนิยมที่ปรากฏในบทกวีเรื่องใบไม้ที่หายไปใน 10 ประเด็นคือ 1. แสดงหลักความเชื่อทัศนคติ 2. เน้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3. ความมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ มิใช่เกิดจากอำนาจของพระเจ้า 4. เน้นอุดมการณ์สูงสุดหรือความดีสูงสุด 5. ปฏิเสธแนวคิดแบบวัตถุนิยมสุดโต่ง 6. ปฏิเสธแนวคิดเชิงสังคมอุดมคติ 7. วิถีชีวิตในปัจจุบันของมนุษย์จริงที่สุด 8. มุ่งให้เกิดความดีความประเสริฐในโลกนี้เท่านั้นหาใช่ในโลกเหนือธรรมชาติไม่ 9. มีหลักธรรมชาติเป็นอภิปรัชญา 10. มีแนวคิดที่ยึดถือหลักคุณธรรมและระเบียบวินัยทางศีลธรรมทุกอย่างที่เกิดทุนคุณค่าของความเป็นมนุษย์

ในการวิเคราะห์คุณค่าของการบูรณาการบทกวีรางวัลซีไรต์ด้วยแนวคิดเชิงมนุษยนิยมในบทที่ 4 นี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์สังเคราะห์จากลักษณะคุณค่าของแนวคิดเชิงมนุษยนิยมที่ประมวลได้ 10 ประการดังกล่าวแล้วนั้นมาจัดระบบคุณค่าใหม่โดยได้ตั้งวิเคราะห์เป็น 6 ประเด็นคือ 1. คุณค่าของแนวคิดเชิงมนุษยนิยมที่มีต่อครอบครัวและสังคม 2. คุณค่าของแนวคิดเชิงมนุษยนิยมที่มีต่อการเมืองการปกครอง 3. คุณค่าของแนวคิดเชิงมนุษยนิยมที่มีต่อการศึกษา 4. คุณค่าของแนวคิดเชิงมนุษยนิยมที่มีต่อเศรษฐกิจ 5. คุณค่าของแนวคิดเชิงมนุษยนิยมที่มีต่อศิลปะและวัฒนธรรมประเพณี 6. คุณค่าของแนวคิดเชิงมนุษยนิยมที่มีต่อพระพุทธศาสนา

บทที่ 5 บทสรุป

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเชิงมนุษยนิยมในบทกวีรางวัลซีไรต์” ผู้เขียนต้องการยกย่องวรรณกรรมไทยประเทศบทกวีรางวัลซีไรต์ที่มีแนวคิดเชิงมนุษยนิยมซ่อนอยู่เพื่อให้สังคมไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของวรรณกรรมประเภทบทกวีในสังคมไทยและให้ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์เหนือกว่าวัตถุนิยม

ในหนังสือรวมบทกวีของจิระนันท์ พิตรปรีชา เรื่อง “ใบไม้ที่หายไป” นั้น ปรับปรุงแนวคิดมนุษยนิยมเพื่อขยายขอบเขตจากตนเองไปสู่ครอบครัวใหญ่คือสังคม จุดหมายปลายทางของมนุษย์คือการพัฒนาดตนเองเพื่อรับผิดชอบต่อสรรพชีวิต และสรรพสิ่งในสังคม ในประเด็นว่าด้วยทางเลือกก็ได้แก่อากาศหรือสิทธิในการ สรรสิ่งที่ดีที่สุดให้กับตนเองและผองเพื่อนร่วม ครอบครัวใหญ่เดียวกันในเรื่องความรับผิดชอบ

จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้เสนอภาวะแห่งการรับผิดชอบต่อตนเองผู้อื่นสรรพสิ่งสังคมและธรรมชาติ หลุดพ้นจากกรอบแห่งการหลุดพ้นจากตัวตน และ Humanistic-Sentiment ส่วนในแง่ของเสรีภาพนั้นมุ่งหวังถึงการหลุดพ้นจากการครอบงำจากวิถีการเมืองและหลุดพ้นจากอุปสรรคในการพัฒนาสู่ Self actualization และยังมีพันธะในการนำของมนุษย์ให้บรรลุสภาพแท้จริงเพื่อรวมตนเองเข้าสู่องค์รวมแห่งอิสรภาพและการหลุดพ้นจากการครอบงำทางการเมืองและการใช้ชีวิตทั้งหมด

ส่วนในประเด็นเรื่องภราดรภาพ จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้กล่าวไว้ว่า หมายถึง การรวมกลุ่มทางสังคมที่มีความมุ่งหมายในการพัฒนาสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์แก่สังคมโลกและสังคมธรรมชาติ โดยรวมหลุดพ้นจากความคับแคบด้าน Geo-Sentiment และ Socio-Sentiment

3. ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในทัศนะของผู้วิจารณ์หลังจากได้อ่านหนังสือเรื่อง “มนุษยนิยมในบทกวีซีไรต์” จบแล้วมีข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

3.1 รูปแบบของหนังสือ

จุดเด่น หนังสือเรื่อง “มนุษยนิยมในบทกวีซีไรต์” ออกแบบปกได้น่าสนใจทำให้ดึงดูดสำหรับผู้อ่าน ขนาดของเล่มไม่ใหญ่มากนั้กง่ายในการพกพา

จุดด้อยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เมื่อพิจารณาในเชิงวรรณกรรมเมื่อจัดประเภทหนังสืออยู่ในหมวดนี้ การวางอ้างอิงไว้ด้านล่างของหน้าทำให้มีความยุ่งยากหรือรบกวนในการอ่าน

ดังนั้นจึงต้องมีการปรับการอ้างอิงเป็นท้ายบทหรือว่าตัดไว้เป็นบรรณานุกรมก็ทำให้เกิดการอ่านรื่นไหลมากยิ่งขึ้น

3.2 เนื้อหาของหนังสือ

จุดเด่น หนังสือเรื่อง “มนุษยนิยมในบทกวีซีไรต์” ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์เป็นหนังสือทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงการลงทุนว่าไม่ได้เสียเปล่าหรือการทำวิชาการแล้วขึ้นหิ้ง หากแต่นำมาเผยแพร่ การใช้ภาษาของผู้เขียนได้อย่างสละสลวย ราบรื่น มีการเชื่อมโยงแนวคิดมนุษยนิยมทั้งตะวันตกและตะวันออก อินเดีย จีน และพระพุทธศาสนา

จุดด้อยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หนังสือเรื่อง “มนุษยนิยมในบทกวีซีไรต์” ซึ่งปรับมาจากดุชฎินิพนธ์ นั้น เมื่อมาเป็นหนังสือแล้วเมื่ออ่านชื่อทำให้เห็นว่ามีควมกว้างเป็นอย่างมากว่าบทกวีซีไรต์อะไร ของใคร ดังนั้น หนังสือเล่มนี้มีความคลุมเครือ ไว้แต่ต้น ซึ่งผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ประสงค์ไว้ก็เป็นไปได้ ขณะเดียวกันการเขียนเนื้อหายังคงลักษณะงานวิจัยอยู่ทำให้เห็นความเป็นช่วงเป็นตอนของงาน ซึ่งหากมีการปรับเนื้อหา หรือตัดบางช่วงบางตอนออกอาจทำให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น และขนาดของหนังสือจะได้ไม่หนาจนเกินไป

ผู้วิจารณ์เห็นว่าต้องปรับชื่อในสอดคล้องกับประเด็นกล่าวคือ งานหนังสือเล่มนี้เน้นที่รวมบทกวีซีไรต์ของจิระนันท์ พิตรปรีชา เรื่อง “ไปไม้ที่หายไป” ดังนั้นผู้วิจารณ์เห็นว่าต้องให้ชื่อที่

สะท้อนโดยตรงก็จะเป็นการทำให้แคบและอาจสร้างจุดขายให้น่าสนใจยิ่งขึ้น การออกแบบปกก็อาจจะสะท้อนผลงานในบทวีเรื่องใบไม้ที่หายไป ได้มากยิ่งขึ้นด้วย

ในลักษณะของงานเขียนเรื่องนี้ หากประสงค์ให้เป็นไปในหมวดวรรณกรรม ผู้วิจารณ์เห็นว่าต้องปรับตัดบทที่มีเนื้อหาไม่ตรงหรือไม่เข้าประเด็น เช่น ตัดบทที่ 2 และ 3 แล้วขมวดเนื้อหาเน้นไปที่บทวีซีไรต์ “ใบไม้ที่หายไป” ว่ามีลักษณะความเป็นมนุษย์นิยม อย่างไร และบทวีซีไรต์ “ใบไม้ที่หายไป” เรื่องนี้มีคุณค่าอะไร อย่างไรบ้าง ผู้วิจารณ์คิดว่า เริ่มเนื้อหาที่ 3.4 เป็นต้นไป จนถึงบทสรุป ก็จะทำให้มีเนื้อหาที่กระชับ กะทัดรัดมากยิ่งขึ้น และอาจทำให้ผู้ที่สนใจว่า งานเขียนที่เป็นคุณนิพนธ์เป็นอย่างไรเพื่อจะได้ไปค้นคว้าหาอ่านฉบับจริง

เอกสารอ้างอิง

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม (กลางพนม). (2560). *มนุษย์นิยมในบทวีซีไรต์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์.